

הכנסת העשרים וחמש

יוזמת : חברת הכנסת מרב מיכאלי

2220/25/פ

הצעת חוק הכשרות המשפטית והאפטרופסות (תיקון – תשלום שכר והוצאות של אפטרופוס מאוצר המדינה), התשפ"ג–2023

1. תיקון סעיף 55 בחוק הכשרות המשפטית והאפטרופסות, התשכ"ב–1962¹ (להלן – החוק העיקרי), בסעיף 55, בסופו יבוא "בית המשפט רשאי לקבוע כי הוצאות האפטרופוס ישולמו מאוצר המדינה, אם שוכנע כי לאדם שמונה לו אפטרופוס אין נכסים המספיקים לתשלומן".
2. תיקון סעיף 56 בסעיף 56(א) לחוק העיקרי, בסופו יבוא "בית המשפט רשאי לקבוע כי שכרו של האפטרופוס ישולם מאוצר המדינה אם שוכנע כי לאדם שמונה לו אפטרופוס אין נכסים המספיקים לתשלומן".

דברי הסבר

בישראל חיים יותר מ-60,000 אנשים שבית המשפט מינה להם אפטרופוס משום שאינם מסוגלים לדאוג לכל ענייניהם בעצמם. סעיף 56 לחוק הכשרות המשפטית והאפטרופסות, התשכ"ב–1962, קובע כי אפטרופוס רשאי לקבל שכר טרחה על שירותיו, שקובע בית המשפט, מנכסי האדם שהוא משמש לו אפטרופוס. החוק אינו כולל הוראה או התייחסות מיוחדת למצב שבו אין בהכנסתו של אותו אדם כדי לממן את דמי הטיפול בו. מציאות זו, בה שכר הטרחה עולה על הכנסתו החודשית של האדם, מביאה אותו למצוקה כלכלית קשה שאינה מאפשרת קיום בכבוד. חלק מאנשים אלה מטופלים על ידי תאגידי אפטרופסות כגון המרכז הישראלי לאפטרופסות (שהיה מוכר גם בתור "הקרן לטיפול בחסויים"), שהוקם על ידי המדינה במטרה להבטיח טיפול לכל אדם הזקוק לאפטרופוס גם כאשר אין לו בני משפחה או חברים היכולים או מסוגלים לשמש לו אפטרופוס. תאגידי האפטרופסות קולטים אנשים רבים שהם חסרי אמצעים ואינם יכולים לשלם עבור הטיפול בהם, דבר שמשפיע ישירות על התקציב העומד לרשות אותם תאגידיים לשם מתן שירותי אפטרופסות.

עוד בשנת 2009 מינה שר המשפטים דאז, ד"ר יעקב נאמן ז"ל, צוות לשם בדיקת סוגיית "חסרי האמצעים". לפי הערכת הצוות, חיו נכון לאותה עת במדינת ישראל כ-4,000 אנשים שמונה להם

¹ ס"ח התשכ"ב, עמ' 120

אפוטרופוס והיו חסרי אמצעים, קרי – התקיימו בעיקר על קצבה של המוסד לביטוח לאומי. בשנת 2012 הגיש הצוות את מסקנותיו שתמכו בקביעת מימון מאוצר המדינה להוצאות האפוטרופוס במקרים כאמור ועל פי אמות מידה שהומלצו בדוח. בהמשך להמלצות משנת 2012, הוחלט על מימון ציבורי משותף של משרדי האוצר, המשפטים והמוסד לביטוח לאומי, והחל משנת 2016 ניתנת תמיכה בשווי 20 מיליון ₪ בשנה לתאגידי אפוטרופוסות עבור מתן שירותי אפוטרופוסות לאנשים חסרי אמצעים.

ואולם, על אף השיפור במצב, המימון שניתן אינו מספק הן מבחינת הסכום המוקצה לכל אדם והן מבחינת היקף האנשים הזכאים ליהנות ממנו והוא מטיל נטל בירוקרטי כבד על כלל הנוגעים בדבר.

ביוני 2019 פורסם דוח הצוות הבינמשרדי לתחום האפוטרופוסות והחלופות לתמיכה ולהגנה על בגירים, שמונה על ידי שרת המשפטים בהסכמת שר העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים. הדוח קובע כי המימון שהמדינה נותנת כיום באמצעות "תמיכות לחסרי אמצעים" אינו מספיק לכלל האנשים הזכאים לו והמנגנון לאישור התמיכות מסורבל ומטיל נטל רגולטורי על הפונים לקבלו בשם האדם, וממליץ לשנות את המודל ולהרחיב את היקף התמיכה.

לאור כל זאת מוצע לתקן את החוק ולקבוע כי בית המשפט רשאי להטיל על המדינה לממן באופן מלא את שכר הטרחה ואת ההוצאות הנדרשות בגין הטיפול באדם חסר אמצעים, אם שוכנע כי אין לאותו אדם נכסים המאפשרים כיסוי של שכר האפוטרופוס ושל הוצאותיו.

הצעות חוק זהות הונחו על שולחן הכנסת התשע-עשרה ועל שולחן הכנסת העשרים על ידי חברת הכנסת מרב מיכאלי וקבוצת חברי הכנסת (פ/19/2277 ; פ/20/1925), על שולחן הכנסת העשרים ושתיים ועל שולחן הכנסת העשרים ושלוש על ידי חבר הכנסת משה ארבל וקבוצת חברי הכנסת (פ/22/194 ; פ/23/933) ועל ידי חברת הכנסת מרב מיכאלי (פ/22/1277 ; פ/23/829), ועל שולחן הכנסת העשרים וארבע על ידי חבר הכנסת משה ארבל וקבוצת חברי הכנסת (פ/24/492) ועל ידי חברת הכנסת מרב מיכאלי (פ/24/495).

הצעת החוק זהה לפ/24/495 ולפיכך לא נבדקה מחדש על ידי הלשכה המשפטית של הכנסת.

הוגשה ליו"ר הכנסת והסגנים
והונחה על שולחן הכנסת ביום
ט"ו בשבט התשפ"ג (06.02.2023)